

Beata Skubiak
Uniwersytet Szczeciński
Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Ryszewku
Krzysztof Stępień
Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Ryszewku

OUTDOOR EDUCATION JAKO METODA EDUKACJI I RESOCJALIZACJI

Wprowadzenie

Proces edukacji i resocjalizacji, zwłaszcza osób niepełnoletnich, jest szczególnie ważny, ponieważ pozwala skutecznie pomagać młodym ludziom, zwłaszcza zagrożonym niedostosowaniem społecznym lub niedostosowanym społecznie w sferze uspołecznienia, tworzenia hierarchii systemu wartości, wychowania i współdziałania w grupach formalnych i nieformalnych oraz w otoczeniu globalnym. W literaturze przedmiotu resocjalizacja jest najczęściej rozumiana jako system działań, który zajmuje się problemami dysfunkcji, defektów czy niedorozwojów motywacyjnych powiązanych przede wszystkim z wadami środowiska społecznego i kulturalnego dzieci i młodzieży oraz niekorzystnymi czynnikami biopsychicznymi ich społecznego rozwoju. Zdaniem M. Grzegorzewskiej resocjalizacja to cel ostateczny pedagogiki specjalnej polegający na przywróceniu jednostce niedostosowanej społecznie możliwego do osiągnięcia dla niej poczucia normalności, usprawnienia jej, uzbrojenia w wiedzę, umiejętności uzdalniające ją do pracy użyteczno-społecznej, a więc umożliwienie jej włączenia się w nurt otaczającego ją życia społecznego¹. Wg L. Pytki jest to odmiana procesu wychowawczego, który z jednostki wadliwie przystosowanej do wymogów życia społecznego czyni tę jednostkę zsocjalizowaną tzn. uspołecznioną, samodzielną i twórczą².

Resocjalizacja to proces, w którym osoba uczy się nowych norm, wartości i praktyk, które sprzyjają jej przejściu z jednej roli społecznej do drugiej. Resocjalizacja może obejmować zarówno drobne, jak i poważne formy zmian i może być dobrowolna lub mimowolna. Proces obejmuje od prostego przystosowania się do nowej pracy lub środowiska pracy,

¹ Więcej: M. Grzegorzewska, *Pedagogika specjalna*. Skrypt wykładów w instytucie pedagogiki specjalnej, Warszawa, 1959.

² L. Pytka, *Różne ujęcia resocjalizacji*, [w:] *Resocjalizacja*, Red. B. Urban, J. M. Stanik, PWN, Warszawa 2008, s. 74-75.

przez przeprowadzkę do innego kraju, w którym trzeba nauczyć się nowych zwyczajów, ubioru, języka i nawyków żywieniowych, po jeszcze bardziej znaczące formy zmiany, takie jak np. zostanie rodzicem³. Resocjalizacja różni się od formacyjnego, trwającego całe życie procesu socjalizacji, ponieważ ta ostatnia kieruje rozwojem osoby, podczas gdy ta pierwsza kieruje jej rozwojem.

Z dostępnych badań wynika, że prawie 70,0% badanych wychowawców placówek terapeutycznych uważa, że resocjalizacja nieletnich w ośrodku przynosi oczekiwane skutki. Ponad 10,0% jest zupełnie innego zdania. Zdecydowana większość osób z kadry (60,6%) zadeklarowała to stwierdzenie w stopniu mniejszym (raczej tak). Wynika to stąd, że kadra nie jest do końca o tym przekonana. Zupełnie inne dane uzyskała M. Noszczyk-Bernasiewicz. Według jej badań ponad 66,0% kadry placówek resocjalizacyjnych było przekonanych o nieskuteczności instytucji kontroli społecznych oraz resocjalizacyjnych w rozwiązywaniu problemów społecznych⁴. Wyniki badań M. Noszczyk-Bernasiewicz znajdują również potwierdzenie w raporcie Najwyższej Izby Kontroli w zakresie resocjalizacji nieletnich, w którym stwierdza się, że system, w którym funkcjonują młodzieżowe ośrodki wychowawcze nie gwarantuje skutecznej resocjalizacji. W skontrolowanych przez NIK ośrodkach występowały bariery ograniczające efektywne eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego nieletnich. Przede wszystkim brakuje placówek wyspecjalizowanych w rozwiązywaniu specyficznych dysfunkcji wychowanków, np. uzależnień, czy agresji. NIK zauważa także, że w procesie resocjalizacji nie wykorzystywano skutecznie narzędzia, jakim jest indywidualizacja edukacji, terapii i usamodzielniania⁵.

Ponieważ problematyka resocjalizacji ma doniosłe znaczenie na wielu płaszczyznach celem artykułu jest przedstawienie outdoor education jako nowatorskiej metody, która może być wykorzystana w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie lub zagrożoną niedostosowaniem społecznym. Autorzy niniejszego artykułu uważają, że podjęta tematyka jest wciąż aktualna, dotyczy bowiem problemów, z którymi zmagają się społeczeństwa w wielu krajach oraz wpisuje się w nurt pedagogiki resocjalizacyjnej.

Inspiracją do napisania niniejszego artykułu są doświadczenia w pracy resocjalizacyjnej i socjoterapeutycznej, która prowadzona jest w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Ryszewku, w której to wykorzystuje się elementy outdoor education.

Dla realizacji celu niniejszej pracy zostały wykorzystane różne metody badawcze, obejmujące zarówno dane pierwotne, jak i wtórne, w tym:

- studia literaturowe dotyczące opracowań zwartych, a także czasopism i innych publikacji niezbędnych w tworzeniu części teoretycznej pracy,

³ A. Crossman, "Understanding Resocialization in Sociology." ThoughtCo, Aug. 28, 2020, [thoughtco.com/resocialization-3026522](https://www.thoughtco.com/resocialization-3026522).

⁴ Więcej: M. Noszczyk-Bernasiewicz *Resocjalizatorzy wobec nieletnich sprawców przestępstw - doniesienie z badań*, W: *Działalność profilaktyczna i resocjalizacyjna w środowisku otwartym, instytucjach wychowawczych, poprawczych oraz karnych* Bydgoszcz, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, 2010, s. 99-116; S. Śliwa *Wybrane problemy resocjalizacji nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2013, s. 9.

⁵ Więcej: NIK o resocjalizacji w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-resocjalizacji-w-mlodziezowych-osrodkach-wychowawczych.html>, (data pobrania: 9.02.2021).

- analizy statystyczne,
- wnioskowanie,
- synteza dla całościowego opracowania.

1. Edukacja typu outdoor education

Zajęcia typu outdoor education bazują na nauce przez doświadczenie, dotyczą bezpośrednio rozwoju i kształtowania tzw. miękkich umiejętności człowieka: pracy w grupie, komunikacji, motywacji, kreatywnego myślenia, zaradności, samodzielności, odpowiedzialności. Metoda zastosowana wobec młodych ludzi pozwala na poznanie siebie i odnalezienie mocnych stron. Zajęcia tego typu zawsze zakończone są podsumowaniem, refleksją i poszukiwaniem sposobu wykorzystania doświadczenia w przyszłości. Ważne i nowatorskie jest to, że odbywają się przede wszystkim poza murami ośrodka lub szkoły, w otoczeniu przyrody, z tego względu w polskiej terminologii outdoor education często określana jest jako pedagogika przyrody. Edukacja outdoor wzmacnia wychowanków, proponuje różne opcje spędzania czasu, możliwości samorozwoju i samorealizacji, często pozwala odkryć nowe zainteresowania.

Outdoor education to metoda ułatwiająca rozwijanie osobistej świadomości i wiedzy na temat dynamiki grupy i skutecznego zarządzania nią. Uczestnicy zajęć poznają swoje mocne i słabe strony, rozwijają solidne podejście do rozwiązywania problemów i zyskują odporność w pokonywaniu niepowodzeń, a także szczegółowe zrozumienie mechanizmów działających w zespole. Outdoor education to nurt edukacyjny, który z powodzeniem może wspierać współczesne działania socjoterapeutyczne. Dzieje się tak w Europie Zachodniej, szczególnie w Wielkiej Brytanii. W Polsce, od kilku lat, widać zainteresowanie tym nurtem, który dotyczy między innymi działań o charakterze socjoterapeutycznym.

Outdoor education zalicza się do tzw. edukacji nieformalnej, którą zapoczątkował w latach 60. XX wieku kryzys gospodarczy. W tym okresie instytucje edukacyjne musiały zmierzyć się z konsekwencjami kryzysu i przystosować się do nowych uwarunkowań. W 1973 roku Philip H. Coombs, Prosser i Ahmed sformułowali definicje edukacji formalnej, nieformalnej i pozaformalnej. Według przywołanych autorów edukacja formalna ma strukturę hierarchiczną, zorganizowaną w porządku chronologicznym w ramach systemu edukacji. Rozpoczyna się w szkole podstawowej, a kończy na uniwersytecie. Ponadto zawiera programy lub kursy poświęcone edukacji technicznej i zawodowej. Edukacja nieformalna jest zasadniczym procesem, dzięki któremu każda osoba kształtuje postawy, wartości, nabywa umiejętności i wiedzę. Są one zdobywane dzięki codziennym doświadczeniom i wpływom lub zasobom danego otoczenia, rodziny, przyjaciół, czy też mediów. Edukacja pozaformalna to wszystkie zorganizowane działania edukacyjne, które są poza formalnie ustanowionym systemem. Może ona funkcjonować oddzielnie lub w ramach większej aktywności, w zależności od uczestników lub celów uczenia się. Edukacja pozaformalna nie zastępuje edukacji formalnej, która jest kluczowa i fundamentalna dla rozwoju osoby, jed-

nak może ją uzupełniać, zaspokajając potrzeby lub pewne aspekty, których brakuje w regulowanej instytucji. Edukacja nieformalna jest otwarta dla każdego wieku, pochodzenia i osobistych zainteresowań. Co więcej, jest to stosunkowo dobrowolny rodzaj edukacji, z różnymi metodami nauczania, a jej ostatecznym celem nie jest uzyskanie stopnia naukowego, ale raczej czysta nauka.

Edukacja outdoor education to uczenie się poprzez działanie lub uczestniczenie w doświadczeniu. Poprzez bezpośrednie doświadczenia z naturą, ludźmi, przedmiotami, rzeczami, miejscami i faktyczną nauką poprzez działanie, dowody naukowe wskazują, że proces uczenia się jest szybszy, to, czego się nauczono, jest dłużej zachowywane, a osoby, które uczestniczą w takiej edukacji mają większe uznanie i zrozumienie rzeczy, których można się nauczyć z pierwszej ręki⁶.

Celem outdoor education jest stworzenie sprawiedliwego i pełnego współczucia świata poprzez transformację edukacji i promowanie pozytywnych zmian społecznych⁷. Zmiana społeczna zachodzi, gdy ludzie uczą się i zdobywają zrozumienie, świadomość i docenianie innych. Edukacja doświadczalna obejmuje dowolną kombinację zmysłów (tj. dotyku, węchu, słuchu, wzroku, smaku), emocji (tj. przyjemności, podniecenia, niepokoju, strachu, zranienie, empatia, przywiązanie), kondycja fizyczna (np. temperatura, siła, poziom energii) oraz poznanie (np. konstruowanie wiedzy, ustalanie przekonań, rozwiązywanie problemów)⁸. Edukacja typu outdoor może mieć miejsce zarówno w kontrolowanych środowiskach, takich jak wycieczka z plecakiem na świeżym powietrzu lub park linowy, jak i w niekontrolowanych sytuacjach, takich jak uczenie się, jak robić rzeczy samodzielnie. Kiedy osoba uczy się na podstawie doświadczenia, uzyskuje się wgląd w siebie i swoje otoczenie⁹.

Badacze przedmiotu nie są zgodni co do początków nurtu outdoor education. W tym zakresie zauważa się odmienne stanowiska, które reprezentują badacze amerykańscy i angielscy. Wydaje się, że rozwój teorii, na której bazują współczesne badania oraz opracowywane metody, przypada na lata 70. XX wieku. W dyskursie zachodnim teorie i metody wszystkich wspomnianych nurtów przeplatają się, dlatego tak trudno jest podać jednoznaczną definicję i wytłumaczenie, czym *outdoor education* jest. W Polsce, ze względów m.in. lingwistycznych, coraz powszechniejsze staje się określenie „pedagogika przygody”, które jest rodzajem syntezy wszystkich powyższych nurtów.

Według Mazuki Y. M. i in.¹⁰ edukacja typu outdoor pozwala na prowadzenie działań na świeżym powietrzu, które mogą uzupełniać tradycyjną edukację, która odbywa się w pomieszczeniach zamkniętych. Działania na świeżym powietrzu wykorzystują na potrzeby edukacji elementy zabawy, przyjemności i pozytywne bodźce. Cel podejmowanych działań może być różny, w zależności od istniejących problemów i procesów myślowych. Z tego

⁶ W. Freeberg, L. Taylor, *Programs in Out-door Education*. Minneapolis, MN: Burgess Publishing Company, 1963.

⁷ Association for Experiential Education (AEE), *Our Vision*. AEE Conference Handbook, 1995.

⁸ R. Carver, *Theory for practice: A framework for thinking about experiential education*. *The Journal of Experiential Education*, 19 (1), 1996, 8-13.

⁹ Patrz także: B. Skubiak, *Innowacje społeczne w teorii i praktyce*, Barometr Regionalny, *Analizy i prognozy*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Zamościu T. 14, nr 1., Zamość, 2016, s. 29-33.

¹⁰ M.Y. Mazuki, A. Azlizam, M. T. Amin, Z. Jaffry, *Outdoor education: its relationships to outdoor recreation*. *Malaysian Journal of Sport, Recreational and Education-2014*, Volume 1, No. 1 (ISSN 2289-5930) s. 60-64.

względem edukacja na świeżym powietrzu jest jedną z strategii w edukacji i pracy resocjalizacyjnej, nie zastępuje jej, ale ją uzupełnia.

Według Neilla¹¹ z edukacją outdoor mamy do czynienia, kiedy małe grupy uczestniczą w zorganizowanych zajęciach przygodowych w sposób naturalny i sami stanowią zasoby do rozwiązywania problemów. Z kolei Mohd Taiba Harun i Norlena Salamuddin¹² stwierdzili, że programy edukacyjne outdoor przyczyniają się do wzrostu potencjału jej uczestników, dostarczają dodatkowych informacji, ulepszają i doskonalą zdolności do uczenia się. Nauczanie i uczenie się koncentruje się wokół zrozumienia idei czy problemu, a to z kolei pomaga uczniom wyrazić siebie, budować umiejętności i potencjał, rozwijać zdolności indywidualne i interpersonalne.

Edukacja w terenie, a zwłaszcza indywidualne zaangażowanie jej uczestników, które występuje, przyczynia się do rozwijania umiejętności społecznych¹³. Działania na świeżym powietrzu i przygoda mogą pozytywnie wpłynąć na postawy, przekonania i poczucie własnej wartości młodych ludzi, zwłaszcza niedostosowanych społecznie, którzy wymagają specjalnych metod nauki i terapii.

Badania prowadzone przez Rickinsona i in. dowodzą, że outdoor education buduje pewność siebie, poczucie własnej wartości, pozwala kontrolować emocje, rozwijać społeczne i interpersonalne umiejętności, pracować w zespole. Dodatkowo, P. Travlou¹⁴ zwraca uwagę na to, że edukacja w naturalnym środowisku poprawia stan fizyczny i emocjonalny dobrostan, który zaowocuje także w wieku dojrzałym. B. Law¹⁵ zaproponował, aby edukacja na świeżym powietrzu składała się z trzech elementów, co zaprezentowano na rysunku 1.: rozwoju osobistego (indywidualnego) i społecznego, zajęć na świeżym powietrzu oraz edukacji środowiskowej i studiów.

¹¹ J. T. Neill, *Introduction to the life effectiveness questionnaire (LEQ)*, 2003 <http://www.wilderdom.com/tools/leq/leqintroduction.html#future>, data pobrania:16.02.2021; J. T. Neill, *Reviewing and benchmarking adventure therapy outcomes: Applications of metaanalysis*. Journal of Experiential Education, 2003.

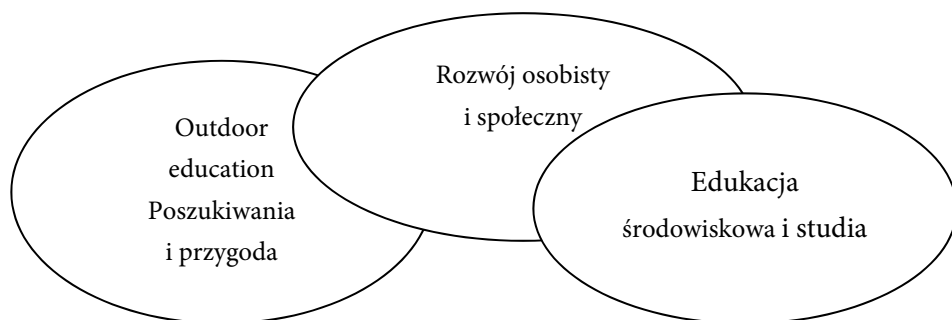
¹² T. H. Mohd, S. Norlena, *Applying Elements of Outdoor Education in Teacher Education Innovation*. Asian Social Science 9(16) · November 2013. https://www.researchgate.net/publication/272691015_Applying_Elements_of_Outdoor_Education_in_Teacher_Education_Innovation.

¹³ M. Rickinson, J. Dillon, K. Teamey, M. Morris, M. Choi, D. Sanders, P. Benefield, *A Review of Research on Outdoor Learning*. Shrewsbury: Field Studies Council, 2004.

¹⁴ P. Travlou, *Wild Adventure Space, Literature Review*, Edinburgh: OPEN space Research Centre, 2006.

¹⁵ B. Law, *Environmental education is education for the future*. Paper presented at the Third National Outdoor Education Confé, 1998.

Rysunek 1. Model Outdoor education

Źródło: B. Law, *Environmental education is education for the future. Paper presented at the Third National Outdoor Education Conference, 1998.*

Rozwój osobisty i społeczny koncentruje się na wzmacnianiu całościowego potencjału człowieka poprzez domeny afektywne, behawioralne i poznawcze, uczy odpowiedzialności, szacunku dla innych, pewności siebie. Rozwiązywanie problemów i budowanie zespołów metodą outdoor jest bardzo popularnym działaniem¹⁶.

W praktyce outdoor education to najczęściej działania grupowe, odbywające się w plenerze, mające charakter wyzwania/przygody, które są podejmowane w określonym celu – najczęściej wychowawczym lub edukacyjnym – a grupie towarzyszy bardziej doświadczony przewodnik lub trener. Działania o charakterze przygody mogą dziać się również wewnątrz, a nie tylko w plenerze, dlatego do polskiej „pedagogiki przygody” zalicza się m.in. gry symulacyjne czy popularyzację nauki np. w centrach nauki.

„Pedagogika przygody” w Polsce dopiero staje się dyscypliną. Choć jest dużo praktyków – nie ma jeszcze szerokiego gruntu teoretycznego, choć powstają organizacje pozarządowe¹⁷ czy wspólnoty akademickie, które zainteresowały się tą tematyką. Celem działań z nurtu „pedagogiki przygody” jest wsparcie rozwoju człowieka. Celem socjoterapii jest podejmowanie działań z dziećmi lub młodzieżą ukierunkowanych na realizację celów terapeutycznych, rozwojowych i edukacyjnych.

O skuteczności metody outdoor niech świadczy następująca wypowiedź: „Pracując przez wiele lat z młodzieżą metodą socjoterapii, a jednocześnie zdobywając indywidualne, ale i grupowe (także z młodzieżą) doświadczenia uczestnictwa w wyjazdach plenerowych, obozach, rajdach i wyprawach lądowych i morskich zauważyłam, iż niekiedy cele rozwojowe i terapeutyczne realizowane miesiącami w grupach socjoterapeutycznych, potrafią zostać osiągnięte tak samo efektywnie, a nawet szybciej (o ile doświadczenia są powtarzalne)

¹⁶ K. Warren, M. Sakofs, J. Hunt, (red.), *Kurt Hahn and the aims of education* (3rd ed.). Colorado: Kendall/Hunt Publishing Co, 1995.

¹⁷ Przykładem może być Pracownia Nauki i Przygody, która stara się rozwijać „pedagogikę przygody” również pod kątem wsparcia działań socjoterapeutycznych, a także Szkoła Aktywnego Wypoczynku ‘Frajda’ w Czarnocinie.

w trakcie ww. doświadczeń wyjazdowych, z których wiele można by zdefiniować jako doświadczenia z obszaru pedagogiki przygody¹⁸.

2. Outdoor education na przykładzie Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ryszewku

Współcześnie wysoka jakość edukacji przyczynia się do niwelowania dysproporcji rozwojowych i dochodowych. Wysoka jakość edukacji nie może być rozumiana jedynie jako wysoki wskaźnik transferu wiedzy, ale przede wszystkim rozwijanie kompetencji niezbędnych do samodzielnego rozwoju i umiejętności pozyskiwania wiedzy z dostępnych powszechnie źródeł, co w przypadku dzieci i młodzieży placówek resocjalizacyjnych nabiera szczególnego znaczenia.

Obecny system funkcjonowania placówek oświatowych w Polsce wzmacnia edukację rozumianą wyłącznie jako transfer wiedzy, tym samym osiąganie wysokich wyników w testach wiedzy z poszczególnych dziedzin. W edukacji zyskiem jest wyposażenie ucznia w wiedzę, kompetencje społeczne, rozwój emocjonalny a tym samym postawy, które pomogą odnieść sukces ekonomiczny i obywatelski późniejszym absolwentom. Koncentracja placówek oświatowych na wynikach testów powoduje stratę dla ucznia, a co za tym idzie dla społeczności, a w dalszej perspektywie dla całej gospodarki.

Aktualnie nie ma w Polsce obowiązkowego programu dla uczniów, który by kompleksowo i w wyważony sposób rozwijał zestaw umiejętności poznawczych, społecznych i emocjonalnych, aby mogły odnieść sukces we współczesnym życiu. Właśnie taki zestaw umiejętności został też szeroko omówiony podczas konferencji OECD 15 marca 2015 w Paryżu. Raport „Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills” przedstawia dowody na wpływ umiejętności społecznych i emocjonalnych w zakresie edukacji, rynku pracy oraz skutków społecznych, opisuje praktyki edukacyjne, które pomagają wspierać te umiejętności, stanowi też przegląd krajowych polityk i programów, które odnoszą się do poprawy umiejętności społecznych i emocjonalnych. Dzisiejsze dzieci będą potrzebować zrównoważonego zestawu umiejętności poznawczych, społecznych i emocjonalnych, aby odnieść sukces we współczesnym życiu. Ich zdolność do osiągnięcia celów, efektywnej pracy z innymi i radzenia sobie z emocjami będzie niezbędna do sprostania wyzwaniom XXI wieku. Chociaż wszyscy zdają sobie sprawę z wagi umiejętności społeczno-emocjonalnych, takich jak wytrwałość, towarzyskość i poczucie własnej wartości, często brakuje wystarczającej świadomości tego, „co działa”, aby je wzmocnić. Nauczyciele i rodzice tak naprawdę nie wiedzą, czy ich wysiłki w rozwijaniu tych umiejętności przynoszą efekty i co mogliby

¹⁸ E. Potempska, *Metody pracy z problemową młodzieżą - socjoterapia a pedagogika przygody*, [w] A. Bąk, A. Leśny, E. Palamer-Kabacińska, *Przygoda w edukacji i edukacja w przygodzie. Outdoor education w Polsce, Pracownia Nauki i Przygody*, <https://publicystyka.ngo.pl/outdoor-education-jako-wsparcie-socjoterapii> (data pobrania: 8.02.2021).

zrobić lepiej. Polityki i programy opracowane w celu pomiaru i poprawy umiejętności społeczno-emocjonalnych różnią się znacznie w poszczególnych krajach i między nimi¹⁹. Niższy raport stanowi syntezę prac analitycznych OECD dotyczących roli umiejętności społeczno-emocjonalnych i proponuje strategie ich rozwijania. Analizuje wpływ umiejętności na różne miary dobrobytu jednostki i postępu społecznego, które obejmują aspekty naszego życia tak różnorodne, jak edukacja, wyniki na rynku pracy, zdrowie, życie rodzinne, zaangażowanie obywatelskie i zadowolenie z życia. Raport omawia, w jaki sposób decydenci, szkoły i rodziny ułatwiają rozwój umiejętności społeczno-emocjonalnych poprzez programy interwencyjne, nauczanie i praktyki rodzicielskie. Nie tylko wskazuje obiecujące sposoby rozwijania umiejętności społeczno-emocjonalnych, ale także pokazuje, że umiejętności te można w znaczący sposób zmierzyć w granicach kulturowych i językowych²⁰.

Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Ryszewku jako środowisko wychowawcze ma za zadanie m. in.: oferować wszechstronną pomoc rozwojową uczniom, kształtować odpowiednie postawy do siebie, do innych, do życia, korygować deficyty, uzupełniać umiejętności i kompetencje oraz zapobiegać zagrożeniom poprzez profilaktykę, przeciwdziałanie istniejącym zagrożeniom i wsparcie uczniów w trudnych sytuacjach. Młodzieżowy ośrodek socjoterapii jest placówką dla uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na zagrożenie niedostosowaniem społecznym, która tworzy warunki dla poprawy losów wychowanków poprzez rekonstrukcję ich doświadczeń życiowych i edukacyjnych oraz budowanie środowiska wielostronnego rozwoju, aby mogli rozwinąć skrzydła i śmiało kreować swoje dalsze życie w oparciu o posiadane zdolności, talenty, z poczuciem własnej wartości i odpowiedzialności za własne życie.

W dokumentach placówki scharakteryzowano model absolwenta, który cechuje się: umiejętnością uczenia się, świadomością własnych potrzeb edukacyjnych, a przede wszystkim jest to osoba przygotowana do zdania egzaminu ósmoklasisty po zakończeniu nauki. Absolwent MOS Ryszewko ma poczucie własnej wartości, jest odpowiedzialny, kreatywny, traktuje siebie i innych z szacunkiem, potrafi wyrażać własne potrzeby, poglądy, jest asertywny ale także empatyczny i pomocny, rozumie zasady współżycia społecznego i nie toleruje przemocy, umie konstruktywnie radzić sobie ze stresem, jest tolerancyjny wobec światopoglądu, orientacji politycznych, religijnych, odróżnia dobro od zła w oparciu o uniwersalne wartości, zna i stosuje w życiu hierarchię wartości ogólnoludzkich, promuje aktywny i zdrowy styl życia oraz respektuje proekologiczne działania, jest aktywny i bierze udział w podejmowanych działaniach na rzecz klasy, grupy, szkoły, środowiska.

Wypracowanie i ukształtowanie powyższych cech i postaw w przypadku wychowanków placówek resocjalizacyjnych stanowi poważne wyzwanie. Wynika to z tego, że do placówki przyjmowani są wychowankowie u których brak jest motywacji do nauki, mają niskie

¹⁹ Patrz także: B. Skubiak, W. Niedzielska Galant, *Edukacja jako narzędzie niwelowania dysproporcji rozwojowych - implikacje dla polityki edukacyjnej*, w: *Kapitału ludzki - rozwój ku wartościom* / red. nauk. Marta Młokosiewicz, Szczecin, 2016, s. 45-64.

²⁰ *Skills for Social Progress, The Power of Social and Emotional Skills*, OECD Skills Studies, March 10, 2015. <http://www.oecd.org/publications/skills-for-social-progress-9789264226159-en.htm> (data pobrania: 11.02.2021).

potrzeby edukacyjne, niski poziom komunikacji interpersonalnej, nie respektują norm społecznych i przejawiają zachowania agresywne. Bardzo często wychowanków dotyka problem analfabetyzmu, co wynika z przeanalizowanej dokumentacji szkolnej.

Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Ryszewku w pracy z młodzieżą zagrożoną niedostosowaniem społecznym wykorzystuje *Outdoor education*. Jest to metoda pracy, która pozwala kształtować umiejętności interpersonalne, budować poczucie własnej wartości oraz uczy, jak działać w grupie i z grupą. Zajęcia edukacyjne typu *outdoor* opierają się na doświadczeniu oraz dążeniu do celu poprzez realizację określonych zadań, ściśle związanych z przebywaniem człowieka w środowisku naturalnym. Metoda *outdoor education* pozwala w znacznym stopniu wyzwolić proces samodoskonalenia, umożliwić pracę nad sobą, swoimi granicami i barierami.

Na podstawie badań ewaluacyjnych przeprowadzonych w Ośrodku w wyniku realizacji zajęć outdoorowych trwających tylko trzy miesiące młodzież nabyła umiejętności pracy w grupie (15,3%), poznała siłę wiary we własne możliwości (15,3%), zrozumiała jak ważną rolę odgrywa zaufanie (15,0%), odpowiedzialność (14,7%), kreatywne myślenie (14,3%) i skuteczna komunikacja (12,7%). Wyniki ewaluacji potwierdziły, że najwięcej przyjemności sprawiają młodym ludziom te aktywności, które stanowią wyzwanie, wiążą się z podejmowaniem ryzyka i dają poczucie uczenia się nowych umiejętności. Zdecydowana większość ankietowanych (90,6%) wyraziła opinię, że zdobyta wiedza i umiejętności są przydatne w ich życiu codziennym²¹.

Rola umiejętności społecznych w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego jest oczywista, zwłaszcza gdy coraz częściej mówi się o kryzysie zaufania, braku autorytetów, indywidualizacji życia społecznego. Wykorzystanie metod outdoorowych w uczeniu i wychowywaniu pozwala wprowadzić nową jakość w system norm i wartości społecznych. Otwarcie się na innowacyjne metody uczenia i wychowania pozwala na skuteczne niwelowanie negatywnych postaw społecznych, niwelować deficyty rozwojowe i skutecznie resocjalizować młodych ludzi. Nauczanie i wychowanie to spójny proces komunikacji i przekazywania wartości – dlatego w realizacji programu ważna jest współpraca wszystkich nauczycieli i wychowawców dla budowania dobrej przyszłości wychowanków – tej najbliższej i tej dalszej.

Zakończenie

Podstawową potrzebą każdego człowieka jest dobrostan definiowany przez WHO jako subiektywne postrzegane przez człowieka zadowolenie z fizycznego, psychicznego i społecznego stanu własnego życia, którego wskaźnikami jest m. in. optymizm życiowy, poczucie wpływu na swoje życie i poczucie kontroli wewnętrznej, adekwatne (ale nie zaniżone przez bezradność) aspiracje i kompetencje edukacyjne oraz myślenia w kategoriach długoterminowych potrzeb.

²¹ Na podstawie materiałów pozyskanych z MOS Ryszewko.

Wychowanków placówek resocjalizacyjnych cechuje stan charakterystyczny dla klimatu socjologiczno-psychologicznego obszarów, którzy są narażeni na wykluczenie społeczne i izolację społeczną. Grupy marginalizowane cechuje niska aktywność zawodowa i społeczna, zaś wysokie wskaźniki w zakresie pesymizmu życiowego, niska odpowiedzialność za swoje życie, poczucie kontroli zewnętrznej, a także niskie aspiracje edukacyjne i myślenie w kategoriach krótkoterminowych potrzeb utrwalają nierozwojowe wzory życiowe, kulturę biedy i bezradności, co przenosi się na kolejne generacje. Wszyscy oni marzą o poprawie swojego losu, chociaż brak im wzorów i narzędzi do zmiany. Potrzeba rozwoju i aktywności jest w każdym człowieku, nawet jeśli jest głęboko ukryta, można ją obudzić i wyzwolić. Tu pojawia się pytanie jak można to zrobić?

Edukacja nieformalna może być dobrym uzupełnieniem edukacji tradycyjnej ponieważ kładzie nacisk na ciągłe uczenie się przez całe życie w sposób dobrowolny i oparty na doświadczeniu. Edukacja nieformalna, do której zaliczyć można także edukację outdoor pozwala lepiej zrozumieć otaczający świat, wszystko co dzięki niej można odkryć pozostaje na trwałe w mózgu ponieważ jej uczestnicy mieli pragnienie uczenia się.

Edukacja typu outdoor pomaga wzrastać i dojrzewać zarówno na poziomie osobistym, jak i społecznym. W wielu przypadkach umiejętność pracy zespołowej i współzycia społecznego może odegrać istotną rolę w dalszym dorosłym życiu. Rozwijając umiejętności każdego człowieka zwiększa się jego samoocena. Zdolność do samodzielnego uczenia się i odkrywania rozwija zdrową, krytyczną postawę wobec otoczenia, norm społecznych i mechanizmów władzy. Zwiększa możliwości znalezienia pracy i zachęca do samozatrudnienia. Zatem warto, zwłaszcza w placówkach resocjalizacyjnych i opiekuńczo - wychowawczych, wdrażać przynajmniej elementy edukacji nieformalnej.

Bibliografia

- Association for Experiential Education, Our Vision. AEE Conference Handbook, 1995.
- Carver R., *Theory for practice: A framework for thinking about experiential education*.
The Journal of Experiential Education, 19 (1), 1996.
- Crossman A., "Understanding Resocialization in Sociology." ThoughtCo, Aug. 28, 2020.
[thoughtco.com/resocialization-3026522](https://www.thoughtco.com/resocialization-3026522).
- Freeberg W., Taylor L., *Programs in Outdoor Education*. Minneapolis,
MN: Burgess Publishing Company, 1963.
- Grzegorzewska M., *Pedagogika specjalna*. Skrypt wykładów w instytucie pedagogiki specjalnej, Warszawa, 1959.
- Law B., *Environmental education is education for the future*. Paper presented at the Third National Outdoor Education Conference, 1998.
- Mazuki M.Y., Azlizam A., Amin M. T., Jaffry Z., *Outdoor education: its relationships to outdoor recreation*. Malaysian Journal of Sport, Recreational and Education-2014, Volume 1, No. 1 (ISSN 2289-5930), 2014.

- Mohd T. H., Norlena S., Applying Elements of Outdoor Education in Teacher Education Innovation. *Asian Social Science* 9(16) · November 2013. https://www.researchgate.net/publication/272691015_Applying_Elements_of_Outdoor_Education_in_Teacher_Education_Innovation.
- Neill J. T., Introduction to the life effectiveness questionnaire (LEQ). Retrieved 26 June 2013 <http://www.wilderdom.com/tools/leq/leqintroduction.html#future>.
- Neill J. T., Reviewing and benchmarking adventure therapy outcomes: Applications of metaanalysis. *Journal of Experiential Education*, 25, 2003.
- NIK o resocjalizacji w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-resocjalizacji-w-mlodziezowych-osrodkach-wychowawczych.html>, (data pobrania: 9.02.2021).
- Noszczyk-Bernasiewicz M., *Resocjalizatorzy wobec nieletnich sprawców przestępstw - doniesienie z badań*, W: *Działalność profilaktyczna i resocjalizacyjna w środowisku otwartym, instytucjach wychowawczych, poprawczych oraz karnych*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2010.
- Potempaska E., *Metody pracy z problemową młodzieżą - socjoterapia a pedagogika przygody*, [w] Bąk A., Leśny A., Palamer-Kabacińska E., *Przygoda w edukacji i edukacja w przygodzie. Outdoor education w Polsce*, Pracownia Nauki i Przygody, <https://publicystyka.ngo.pl/outdoor-education-jako-wsparcie-socjoterapii> (data pobrania: 8.02.2021).
- Pytka L., *Różne ujęcia resocjalizacji*, [w:] *Resocjalizacja*, Red. B. Urban, J. M. Stanik, PWN, Warszawa 2008.
- Rickinson M., Dillon J., Teamey K., Morris M., Choi M., Sanders D., Benefield P., *Review of Research on Outdoor Learning*. Shrewsbury: Field Studies Council, 2004.
- Skills for Social Progress, The Power of Social and Emotional Skills, OECD Skills Studies, March 10, 2015. <http://www.oecd.org/publications/skills-for-social-progress-9789264226159-en.htm> (data pobrania: 11.02.2021).
- Skubiak B., *Innowacje społeczne w teorii i praktyce*, Barometr Regionalny, *Analizy i prognozy*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Zamościu T. 14, nr 1., Zamość, 2016.
- Skubiak B., Niedzielska Galant W., *Edukacja jako narzędzie niwelowania dysproporcji rozwojowych - implikacje dla polityki edukacyjnej*, w: *Kapitału ludzki - rozwój ku wartościom / red. nauk. Marta Młokosiewicz*, Szczecin, 2016.
- Śliwa S., *Wybrane problemy resocjalizacji nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2013.
- Travlou P., Wild Adventure Space, *Literature Review*. Edinburgh: OPENSspace Research Centre, 2006.
- Warren K., Sakofs M., & Hunt J. (red.), *Kurt Hahn and the aims of education* (3rd ed.). Colorado: Kendall/Hunt Publishing Co, 1995.

Beata Skubiak
Krzysztof Stępień

Outdoor education jako metoda edukacji i resocjalizacyjnej

Proces edukacji i resocjalizacji, zwłaszcza osób niepełnoletnich, jest szczególnie ważny, ponieważ w skutecznie pozwala pomagać młodym ludziom zagrożonym niedostosowaniem społecznym lub niedostosowanymi społecznie. Ponieważ problematyka resocjalizacji ma doniosłe znaczenie na wielu płaszczyznach celem artykułu jest przedstawienie outdoor education jako nowatorskiej metody, która może być wykorzystania w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie lub zagrożoną niedostosowaniem społecznym.

Słowa kluczowe: edukacja nieformalna, resocjalizacja, outdoor education.

Outdoor education as a method of education and resocialization

The process of education and rehabilitation, especially of minors, is particularly important because it effectively helps young people at risk of social maladjustment or socially maladjusted. As the issue of social rehabilitation is of great importance on many levels, the aim of this article is to present outdoor education as an innovative method that can be used to work with socially maladjusted youth or at risk of social maladjustment.

Keywords: informal education, social rehabilitation, outdoor education.

Translated by Beata Skubiak